

Федоровський Вадим, студент 1 курсу,

спеціальність D1 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник – д.філос., доц. Дмитро ЗАХАРОВ

Державний університет «Житомирська політехніка»

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК МЕТОД КОНТРОЛЮ ТА РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Трансфертне ціноутворення (далі – ТЦУ) є одним із найскладніших та найактуальніших явищ у сучасній глобальній економіці. Його значущість стрімко зросла в останні десятиліття, що зумовлено процесами глобалізації бізнесу та розквітом транснаціональних корпорацій (далі – ТНК), які оперують у десятках податкових юрисдикцій одночасно. Це явище має подвійну природу.

З одного боку, за своєю об'єктивною економічною сутністю, ТЦУ є нейтральним та необхідним інструментом внутрішньокорпоративного управління. Воно являє собою процес встановлення внутрішніх цін на товари, послуги або активи, що передаються між підрозділами чи дочірніми компаніями в межах єдиної бізнес-структури. Цей механізм дозволяє оцінювати ефективність окремих бізнес-одиниць, оптимізувати розподіл ресурсів та приймати обґрунтовані управлінські рішення. З іншого боку, трансфертне ціноутворення набуло репутації ключового інструменту агресивного податкового планування, що часто межує з ухиленням від сплати податків. Можливість встановлювати внутрішні ціни, які можуть не відповідати ринковим, створює для ТНК стимули до штучного переміщення прибутків із країн з високими податками до юрисдикцій з низькими або нульовими ставками. Ця практика, відома як розмивання податкової бази та виведення прибутку (Base Erosion and Profit Shifting – BEPS), змусила податкові органи та міжнародні організації посилити контроль за ТЦУ. Особливо гостро ця проблема сприймається в Україні, де науковий та суспільний дискурс значною мірою сформований через призму фіскальних ризиків, закріплених у Податковому кодексі, що часто надає явищу виразно негативного забарвлення.

ТЦУ є фундаментальним елементом міжнародної податкової системи, оскільки воно регулює розподіл прибутків усередині транснаціональних груп між пов'язаними сторонами. Актуальність цього механізму значно зросла з початком реалізації плану BEPS, який став глобальною відповіддю на агресивне податкове планування. Проте, незважаючи на суттєвий прогрес у стандартизації правил, зокрема під егідою ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку), система трансфертного ціноутворення стикається з постійними викликами, зумовленими необхідністю адаптації до динамічних світових умов. На практиці це призводить до виникнення парадоксів та аномалій при впровадженні єдиних стандартів у різних юрисдикціях, а також створює складнощі при проведенні функціонального аналізу та оцінці економічної рентабельності міжкорпоративних операцій [2].

ОЕСР відіграє провідну роль у формуванні світових стандартів оподаткування та, зокрема, правил трансфертного ціноутворення. Розроблені «Настанови з трансфертного ціноутворення для транснаціональних підприємств та податкових адміністрацій» (Transfer Pricing Guidelines) є де-факто міжнародним стандартом, на який орієнтується податкове законодавство більшості країн світу, включно з Україною. Саме ОЕСР закріпила та деталізувала фундаментальний принцип «витягнутої руки» як єдиний міжнародно визнаний критерій для оцінки того, чи відповідають умови контрольованих операцій ринковим [1].

Принцип «витягнутої руки» або принцип звичайної ринкової ціни являє собою міжнародний стандарт, погоджений країнами – членами Організації економічного співробітництва та розвитку, як рекомендація до використання щодо встановлення трансфертних цін із метою оподаткування.

Слід зауважити, що застосований платником податків метод ТЦУ для визначення відповідності контрольованої операції принципу «витягнутої руки» має задовольняти критерії: відповідності методу природи контрольованої операції, визначеної, зокрема, за допомогою функціонального аналізу, наявності повної та достовірної інформації, необхідної для застосування обраного методу ТЦУ; ступеню зіставності між контрольованими і неконтрольованими операціями, включаючи надійність коригувань зіставності, якщо такі застосовуються, які можуть використовуватися для усунення розбіжностей між такими операціями [3].

Отже, трансфертне ціноутворення виступає ключовим механізмом забезпечення фіскальної рівноваги у міжнародній торгівлі, поєднуючи управлінські та регуляторні функції, а його ефективність визначається здатністю держав адаптувати принцип «витягнутої руки» до динаміки глобалізованих економічних процесів.

Список використаних джерел:

1. Організація економічного співробітництва та розвитку. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku>
2. Поліщук С. Парадокси трансфертного ціноутворення у пост-BEPS епоху . Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2025. Вип. 138(1). С. 75–93. [https://doi.org/10.31617/3.2025\(138\)04](https://doi.org/10.31617/3.2025(138)04).
3. Хомутенко В.П., Хомутенко А.В. Методичні способи та прийоми проведення судової економічної експертизи відповідності контрольованих операцій принципу «втягнутої руки». Криміналістичний вісник. Вип.№2(40). 2023. С. 30-41. URL: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/27714>